

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.082> JEL classification: E62, F21, G20, H72
UDC: 336.14

Людмила АЛЕКСЕЄНКО

доктор економічних наук, професор,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: l.alekseienko@wunu.edu.ua
ORCID iD: 0000-0002-8256-5587

Людмила АРТЕМЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
E-mail: lartemen1@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-7525-939X

Михайло НОВИЦЬКИЙ

аспірант,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: m.novitskyi@st.wunu.edu.ua
ORCID iD: 0009-0005-6159-170X

ІНСТИТУТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ ЗА УМОВ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ФІНАНСОВІ ІМПЛІКАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено інституційні механізми децентралізації економічної влади (ДЕВ) та їхні фінансові імплікації у контексті забезпечення оборонно-економічної стійкості та формування глобального простору екологічної безпеки. Обґрунтовано, що ДЕВ є стратегічним інституційним підходом, спрямованим на підвищення резиліентності інфраструктури та спроможності територіальних громад самостійно вирішувати місцеві питання, слугуючи передумовою для розблокування довгострокового зеленого фінансування та підтримки міжнародних партнерів (МВФ EFF, ЄС Ukraine Facility).

Метою дослідження є визначення пріоритетних інститутів децентралізації економічної влади та аналіз їхніх фінансових імплікацій у процесі формування глобального простору екологічної безпеки, а також розробка рекомендацій щодо задіяння інституційних компонентів для забезпечення стійкості майбутньо-орієнтованої фінансової децентралізації.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано інституційний підхід для визначення ролі формальних та неформальних інститутів у формуванні системи стимулів для економічних агентів та органів публічної влади; системний аналіз для вивчення нової конфігурації економічної влади та взаємозв'язку між макроекономічними реформами та мікрорівневими інвестиційними інструментами; кількісно-порівняльний аналіз для оцінки фінансової спроможності територіальних громад та порівняння національних інституційних рішень із міжнародним досвідом (стандартами НАТО).

© Людмила Алексеєнко, Людмила Артеменко, Михайло Новицький, 2025

Отримано: 30.10.2025 р.

Рекомендовано до друку: 29.11.2025 р.

Опубліковано: 19.12.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Алексеєнко Л., Артеменко Л., Новицький М. Інститути децентралізації економічної влади за умов формування глобального простору екологічної безпеки: фінансові імплікації. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 4. С. 82-91. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.082>

Результати. У ході дослідження встановлено, що децентралізація економічної влади в Україні функціонує в умовах подвійної інституційної трансформації (війна та євроінтеграція); формування нової конфігурації економічної влади завдяки мультиплікативному ефекту задіяння публічно-приватного партнерства та модернізованого корпоративного управління державними компаніями сприятиме децентралізації інвестицій у муніципальні екологічні об'єкти; обґрунтовано необхідність впровадження високо зобов'язуючих механізмів для попередження внутрішньо інституційних ризиків; фінансування екологічної безпеки через еко-модернізацію, інструменти ЄБРР GEFF та додаткові фінансові стимули створюватимуть децентралізований екологічний ефект.

Ключові слова: нова конфігурація економічної влади; фінансова децентралізація; територіальні громади; фінанси; публічні фінанси; фінансовий ризик-менеджмент; страхування; державні кредитні програми; банківські установи; проектне фінансування; будівельні підприємства; екологічні стандарти.

Вступ

Економіка України визначається подвійною інституційною трансформацією: необхідністю забезпечення оборонно-економічної стійкості в умовах інтенсивної війни агресії та прискореним процесом євроінтеграції. Концептуально децентралізація економічної влади (ДЕВ) виступає не лише як адміністративне (фіскальне) реформування, а як стратегічно інституційний підхід, спрямована на підвищення резиліентності інфраструктури та ефективності державного управління. ДЕВ є стратегічним процесом делегування повноважень та зміни інституційного дизайну, сутність якого полягає у формуванні спроможності територіальних громад (ТГ) самостійно вирішувати розвитку фінансових імплікацій.

Огляд літератури

Цифровізація кардинально змінює інституційні підходи щодо покращення безпеки та ефективності управління. Потрібні проактивні політики, щоб вчасно усунути можливі ризики (ергономічні проблеми) [1]. Технології доповненої та віртуальної реальності революціонізують нову конфігурацію економічної влади, пропонуючи занурювальні симуляції для розпізнавання небезпек і відпрацювання дій в екстрених ситуаціях. ЮНІСЕФ відзначає, що на всіх етапах – від планування і проектування до виконання, контролю, звітності та оцінки – потрібно системно управляти екологічними й соціальними ризиками. Ці питання мають бути вбудовані в процеси розробки та реалізації інтегрованих програм упередження

екологічних ризиків на всіх етапах програмного циклу [2].

Глобальна екологічна безпека має враховувати три складові глобальної планетарної кризи (зміна клімату, втрата біорізноманіття, забруднення), які нерозривно пов'язані між собою [3]. У сегменті огляду стану довкілля ОЕСР аналізує переплетені тенденції та рушійні сили зміни клімату, втрати біорізноманіття й забруднення, прогнозує їхній розвиток до середини століття та розглядає можливі синергії й компроміси між політиками. Д. Ардія, К. Блузо, К. Будт та К. Інгельбрехт за допомогою тематичного моделювання (topic modeling) встановили, що кліматичні ефекти зумовлюють зростання цін акцій «зелених» компаній, тоді як ціни акцій «бурих» компаній – знижуються [4]. Це пов'язано із перехідними ризиками (transition risks) і фізичними кліматичними ризиками (physical risks).

Х. Фахмі у контексті ефективності корпоративного управління пропонує застосовувати стохастичну модель для прогнозування часу реакції «зелених» та «коричневих» акцій на ризики новин про зміну клімату [5]. Страхування є ефективним способом хеджування кліматичних ризиків [6]. Попри значні наукові здобутки, існує недостатньо системних досліджень про вплив НКЕВ на ефективність екологічного управління та розбудову «Зеленої платформи» для прямого доступу до програм фінансування проектів сталого розвитку.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є визначення пріоритетних інститутів децентралізації економічної влади та аналіз їхніх фінансових імплікацій у процесі формування глобального

простору екологічної безпеки, а також розробка рекомендацій щодо задіяння інституційних компонентів для забезпечення стійкості майбутньо-орієнтованої фінансової децентралізації. Для досягнення мети поставлено такі завдання: дослідити нову конфігурацію економічної влади та оцінити взаємозалежність її пріоритетних інститутів як фінансових гарантів залучення інвестицій; ідентифікувати та систематизувати політико-економічні упередження у бюджетному процесі децентралізованої системи та обґрунтувати необхідність впровадження зобов'язуючих інституційних механізмів для захисту майбутньо-орієнтованих видатків; оцінити інституційну спроможність територіальних громад, визначити рівень фіскальної нерівності та бюрократичні ризики у сфері управління публічними фінансами; дослідити інституціоналізацію фінансових механізмів та їхню роль у підтримці стандартів екологічної безпеки та економічної модернізації на місцевому рівні.

Результати та їх обговорення

Передумовами децентралізації та отримання фінансової підтримки від міжнародних партнерів МВФ (EFF) та ЄС (Ukraine Facility) є впровадження інституційних реформ, що сприяють прозорості та розвитку нової конфігурації економічної влади (НКЕВ). У цьому контексті вдосконалення корпоративного управління держкомпаніями також є передумовою для отримання подальшого фінансування інституційних реформ. Відповідно форсування внутрішніх інституційних змін спрямоване на залучення довгострокового інвестиційного фінансування, необхідного для відновлення економіки та формування глобального простору екологічної безпеки, розблокування довгострокового зеленого фінансування.

Інститути децентралізації є взаємодоповнюючими фінансовими гарантами. Прийняття законодавчого акту про публічно-приватне партнерство (ППП) є стратегічним кроком у НКЕВ та децентралізації інвестиційного процесу, оскільки спрощується участь приватного бізнесу у відновленні економіки та застосуванні фінансових гарантій для інвесторів [7]. Нова інституційна

архітектура PPP має фінансові імплікації, що сприяють децентралізації: по-перше, сферу застосування PPP розширюють за рахунок нових об'єктів (транспортної та соціальної інфраструктури, житлової нерухомості) і можливості реалізувати державні кредитні програми (ДКП). Можливості для локалізованих інвестицій зростають, оскільки перелік публічних партнерів розширюється за рахунок господарських товариств державного (комунального) секторів економіки і державних підприємств, а отже і їх майна. По-друге, спрощення для локальних проєктів, оскільки скорочується процедура підготовки проєктів PPP (з «допороговим значенням»). Це є важливим виміром щодо децентралізації інвестицій для реалізації муніципальних екологічних об'єктів (модернізації комунальних мереж).

Реформування корпоративного управління державними компаніями (КУДК) є важливим виміром ДЕВ на макрорівні. Нормативно-правове вдосконалення КУДК є частиною зобов'язань перед міжнародними фінансовими партнерами та подолання політичної нестабільності в сегменті адміністративного управління державними підприємствами (ДП) [8]. Інституціональний зміст КУДК полягає у реформуванні наглядових рад (більшість складатимуть незалежні члени) та модернізації фінансового ризик-менеджменту державних компаній. Вважаємо, що нівелювання впливу політичних чинників на операційну діяльність потужних держкомпаній (НАК «Нафтогаз України») й зменшення можливостей для корупції сприятиме створенню міжнародних банківських консорціумів для інвестування державних кредитних програм (інфраструктурного відновлення), що важливо в умовах фінансової децентралізації.

Нова конфігурація економічної влади в Україні має сприяти економічній активності та адаптації інституційних домовленостей до специфіки секторів для підвищення зобов'язуючої природи майбутньо-орієнтованих видатків: по-перше, розвивати цільові спеціальні фонди для фінансування капітаоемного оборонно-промислового сектору, як-от створення інфраструктурного фонду. Цей фонд може мати власні, цільові

джерела доходів (специфічні збори чи мита), відокремлені від державного бюджету, що інституційно запобігає їх перенаправленню на поточні споживчі видатки. Модель швейцарських інфраструктурних фондів (BIF та NAF), які фінансуються за рахунок конституційно закріплених доходів, забезпечує високу прогнозованість та стабільність інвестиційного планування. В Україні створення фондів розвитку комунальної інфраструктури на місцевому рівні сприятиме масштабуванню цільових спеціальних фондів.

По-друге, встановлювати мінімальні квоти видатків. У сферах, де видатки можна чітко ідентифікувати, як-от оборона, доцільним є встановлення законодавчо закріплених мінімальних квот. Для оборони може бути встановлений мінімальний показник НАТО у 2% ВВП. Для освіти мінімальний цільовий показник може бути визначений на основі мінімальних витрат на одного учня на державному або регіональному рівні. Встановлення квот із прив'язкою до демографічно визначеного

числа учнів є прямим механізмом протидії Anti-Investment Bias в соціальній сфері.

По-третє, дотримання принципів «золотого правила» (Golden Rule). Цей інститут пропонує виключити чисті інвестиції з обмежень дефіциту, дозволяючи запозичення для продуктивних інвестицій. Його впровадження стикається з фіскальними обмеженнями. В світовій економіці чисте публічне нагромадження капіталу становить лише 0,1% ВВП, а максимальне структурне запозичення для центрального уряду обмежене 0,35% ВВП, фіскальний простір для дефіцитно-фінансованих споживчих видатків буде обмежений (або відсутній), що створює стимул до розширення інвестиційного компонента. У прикладному сенсі впровадження ускладнене необхідністю точного визначення амортизації та запровадженням обліку з нарахуванням (accrual accounting). Європейський вибір України потребує координації рівня майбутньо-орієнтованих видатків із європейськими стандартами, особливо у інфраструктурі, обороні та освіті (табл. 1).

Таблиця 1. Інституційні реформи децентралізації та їх фінансово-правові імплікації

Виміри децентралізації	Механізми фінансової децентралізації	Наслідки / перспективи
Корпоративне управління ДП	Передача стратегічних повноважень незалежним наглядовим радам.	Мінімізація політичних ризиків, прозорість фінансового планування, відповідність вимогам МВФ EFF, ЄС Ukraine Facility.
Публічно-приватне партнерство (ППП)	Спрощена процедура для допорогових проєктів (5,5 млн євро), розширення переліку партнерів.	Підвищення ефективності ведення бізнесу, залучення до 1 млрд дол інвестицій, гарантії для донорів, запровадження міжнародних стандартів.
Фінансова децентралізація	Перерозподіл фінансових повноважень, розширення доступу до трансфертів й прийняття рішень про поточні (капітальні) видатки в сегменті ДЕВ.	Сприяє зростанню доходів місцевих бюджетів; спостерігається зростаючий розрив у регіональній диференціації (третина громад перебуває на низькому або критичному рівні фінансової спроможності); розбудова «Зеленої платформи» дозволяє громадам отримувати прямий доступ до каталогів програм фінансування проєктів сталого розвитку; масштабування компетенцій ТГ у проєктному менеджменті.

Джерело: складено авторами на основі [7; 8; 9; 10].

Дослідження теорій інститутів відзначається двома підходами: розрізнення у трактуваннях конститутивного (визначального) та контингентного. Це дозволяє зберігати багато

властивостей параметрів для гіпотез, уникнувши зв'язків із складними дефініціями. Зауважимо, що інституціоналісти політології розширили науково-теоретичні підходи до

інститутів у контексті розвитку міжнародних відносини з урахуванням досягнень конструктивістської школи. Використання терміну «інститути» взаємозамінно з «правилами».

Загалом інститути – це набори норм, що діють у багатьох установах, які створені для досягнення певних цілей. Інститути формують нормативне середовище для установ. Норми є неформальними інститутами, тобто неписаними правилами, які полегшують емпіричні спостереження. При дослідженні ДЕВ формальні інститути домінують у правовідносинах, але в умовах глобальної невизначеності зростає увага до неформальних, особливо в порівняльній політології.

Світова економіка є інституціоналізованою з потенціалом до подальшого сталого зростання. ДЕВ має враховувати принципи соціологічного інституціоналізму, який розвивається у комунікативності з історичним інституціоналізмом. Це актуалізує інтерес до якісних методів міжкраїнових порівнянь, вивчення комунікативності економічної влади та можливостей ендогенних преференцій у парадигмі раціонального вибору. З урахуванням дисциплінарних тенденцій в теорії інститутів вживання терміну «інституціоналізм» масштабовано в соціальних науках, політології та економіці. Міждисциплінарні підходи щодо порівняльно-історичного аналізу, трендів «нових» й «нео-» інституціоналістів сприяють якісній оцінці ДЕВ в демократичних країнах.

Емпіричні докази: у промислово розвинутих країнах ЄС також спостерігаються тренди антиінвестиційного упередження. Валове нагромадження основного капіталу в Німеччині у 2023 році становило 2,8% ВВП, при цьому муніципалітети внесли найбільшу частку – 37,6% [1]. Однак чисте нагромадження основного капіталу публічного сектору було близьким до нуля протягом останніх двох десятиліть, а для муніципалітетів було майже постійно негативним з 2002 року. Це вказує на те, що інвестиції були недостатніми навіть для простого заміщення зношеного капіталу. Для

підвищення рівня модернізації транспортної інфраструктури лише на один відсотковий пункт у 2023 році знадобилося б додатково 40 млрд євро одноразових капітальних видатків.

Сценарії розвитку інститутів ДЕВ залежать від обсягів фінансової автономії, що важливо для економічного відновлення, особливо в умовах обмеженого фіскального простору держави. Ефективність ДЕВ потребує регулювання інституційних ризиків. Це, по-перше, політико-економічні упередження (Present Bias), що призводять до Anti-Investment Bias у фінансуванні інфраструктури та стратегічних секторів економіки (публічного нагромадження капіталу). По-друге, інституційна нерівність, що проявляється у значній дисперсії фінансової спроможності ТГ. Майже третина українських громад має низький або критичний рівень фінансової спроможності, тоді як спроможні громади демонструють частку власних податків у доходах на рівні 38% [10]. По-третє, бюрократичні та корупційні ризики, які гальмують інвестиції та знижують довіру через недостатню прозорість та слабку інституційну спроможність у сфері боргового менеджменту.

Формування глобального простору екологічної безпеки (ЕБ) потребує, по-перше, впровадження міжнародних екологічних стандартів секторальних планів адаптації до змін клімату (управління водними ресурсами, енергетика, збереження біорізноманіття) та розширення площі природно-заповідного фонду. По-друге, інтеграцію кліматичних ризиків і заходів адаптації до змін клімату в систему стратегічного планування на регіональному рівні. По-третє, гармонізація промислової екологічної політики з європейськими стандартами (запровадження Єдиного державного реєстру інтегрованих довкіллявих дозволів, перехід до найкращих доступних технологій і практик управління). Розробка Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року є дорожньою картою, що визначає етапність у сфері захисту довкілля, враховуючи воєнні виклики та інноваційні тренди енергетичної незалежності (табл. 2).

Таблиця 2. Взаємозв'язок фінансової децентралізації та стратегій екологічної безпеки

Секторальна цілісність (Екологія 2030)	Фінансовий механізм забезпечення	Очікувані результати децентралізації
Кліматична адаптація в енергетиці та інфраструктурі	Зелене фінансування від NEFCO, дослідження моделей природного фінансування.	Корпоративне управління ДП, малі ППП. Розширення низьковуглецевих систем.
Адаптація агросектору та розвиток сільських територій	Доступ до фінансування/технологій, майбутні фонди ЄС, адаптація до acquis ЄС.	Комплексні зміни на місцях, модернізація інфраструктури сільських територій.
Промислова екологічна політика	Впровадження реєстру інтегрованих екологічних дозволів. Інвестиції в чисте виробництво	Зниження рівня викидів, покращення стану довкілля.

Джерело: складено авторами на основі [7; 8; 9; 10].

Попит на страхування посилює відповідальність бізнесу на місцях, сприяє формуванню регіональних страхових пулів і перестраховальних мереж, розпорошує фінансові ризики між приватними суб'єктами та зменшує концентрацію економічної влади в центральних органах. У контексті ДЕВ екологічне страхування стимулює економічних агентів ТГ оцінювати та управляти екологічними ризиками замість покладатися виключно на централізовані державні механізми компенсації. Економічні суб'єкти ТГ по-різному ставляться до ризиків, залежно від їхньої природи, ймовірності збитків, потенційного масштабу втрат та здатності нівелювати економічні наслідки. За умов раціональності та інформованості важливо визначити реальну вартість ризику (дисконтовану теперішню вартість).

Після ідентифікації та оцінки екологічного ризику приймаються рішення щодо його управління. Економічні агенти бувають: ризик-аверсивними (готові платити більше за дисконтовану вартість ризику, аби перекласти його наслідки на іншого); ризик-преферуєчими (волюють утримувати ризик, аніж платити премію, рівну його дисконтованій вартості); ризик-нейтральними (байдужі до вибору між утриманням ризику та його передачею за справедливою ціною). Ризик-аверсія породжує попит на страхування. Страхові компанії беруть на себе ризик за премію, близьку до його дисконтованої вартості, оскільки закон великих чисел дозволяє їм прогнозувати виплати з високою точністю. Страховий механізм включає чотири етапи: оцінку ризику (статистично-

пробабілістичний аналіз); передачу ризику (через страховий договір); об'єднання ризиків у пул (розподіл та використання закону великих чисел); розподіл ризику (встановлення премій). Обмежена ємність українського страхового ринку спонукає до співпраці між ТГ та міжнародними перестраховиками, підтримуючи децентралізоване, але взаємопов'язане управління екологічними загрозами.

Страхування є ефективним механізмом реалізації принципу екологічної відповідальності бізнесу. Через диференціацію страхових тарифів ТГ отримує дієвий інструмент контролю, оскільки економічні агенти з застарілим обладнанням платитимуть вищі премії, що стимулюватиме їх до модернізації та впровадження «зелених» технологій. Це дозволяє сформуванню нову конфігурацію ДЕВ на місцях, де фінансовий потенціал території залежить від її екологічної безпеки. Страхування як інвестиція в стабільність передбачає активну взаємодію з банківськими установами в межах державних кредитних програм.

Циклічність реалізації державних кредитних програм сприяє ДЕВ шляхом делегування повноважень регіональним органам й стейкхолдерам. Цикли включають: підготовку (ідентифікацію проектів, відповідальних, стейкхолдерів, бенефіціарів), розробку концепції та оцінку економічної, технічної й екологічної доцільності. У процесі оцінки відбувається узгодження інституційних механізмів і графіків. Комунікативність сприяє вирішенню закупівель та фінансування.

Затвердження керівництвом банку, підписання угод, виконання умов для виплат потребує дотримання фінансової дисципліни. Циклічність посилює відповідальність ДЕВ, розподіляючи економічну владу від центру до регіонів. Державні кредитні програми потребують постійного моніторингу реструктуризації, фінансування, обліку платежів і стягнення заборгованості, щоб своєчасно закрити виплати за угодою. Міжнародні фінансові інституції, такі як ЄБРР,

активно підтримують зелений економічний перехід (GET), що є основою для підвищення екологічної безпеки. Оскільки значна частина цього фінансування реалізується через національні програми, це означає, що ДКП створюють децентралізований екологічний ефект. Масштабованість ДКП полягає у можливостях забезпечити фінансування капіталомістких екологічних повноважень ТГ (табл. 3).

Таблиця 3. Державні кредитні програми у підтримці стандартів екологічної безпеки

Програма/інструмент	Механізми державної підтримки	Вплив на екологічну безпеку
«Доступні кредити 5-7-9%» (енергостійкість)	Компенсація основного тіла кредиту (до 30%) або пільгова ставка.	Фінансування критичної інфраструктури (резервні джерела, когенерація). Підвищення системної екологічної стійкості ТГ.
Механізм підтримки ЄБРР (GEFF)	Кредитування через PFIs (Укргазбанк). Впровадження міжнародних екологічних стандартів.	Енергоефективність та еко-модернізація виробництва. Сприяє безпеці через інтеграцію високих технічних/екологічних стандартів у децентралізовані промислові ланцюги.
Інструменти/ зелені облигації	Мобілізація довгострокових інвестицій (Укренерго, еко-модернізація ТГ).	Розвиток циркулярної економіки (фінансування інфраструктури переробки відходів). Забезпечення фінансування капіталомістких екологічних повноважень ТГ.

Джерело: складено авторами на основі [7; 8; 9; 10].

Державні регулятори вдосконалюють механізми підтримки еко-модернізації, роблячи їх привабливішими для локальних інвестицій. Державні банківські установи (ДБУ) виступають посередниками міжнародних програм, зокрема Укргазбанк реалізує програму кредитування в рамках механізму підтримки GEFF ЄБРР. Міжнародна комунікація допомагає привести екологічні (соціальні) стандарти українських банків (проектів) у відповідність до стандартів ЄС. Це гарантує, що кредитні проекти в ТГ не лише отримують фінансування, а й дотримуватимуться вищих, ризик-орієнтованих технічних критеріїв. Цікавими є додаткові фінансові стимули (кешбек до 25% від вартості енергонезалежного проекту) для мобілізації фінансового потенціалу ДЕВ.

В умовах відновлення територій будівельна галузь акумулюватиме доходи для багатьох секторів економіки та різних суб'єктів. Перехід будівельних підприємств до реструктуризації чи реновації посилює роль місцевих виконавців, домогосподарств і міжнародних

інвесторів, розпорошуючи економічну владу від централізованих великих проєктів до локальних і глобальних мереж. Реновація прив'язана до ТГ, але водночас тісніше пов'язана з ринками капіталів, ніж нове будівництво. Нове будівництво використовує місцеві ресурси та матеріали, тоді як реновація – з міжнародними інвестиціями. Реноваційні проєкти тісно пов'язані з відновленням економіки і унікальними завданнями, що вимагають спеціальних навичок від компаній і працівників. Зауважимо, що досвід нового будівництва не завжди підходить для реновації, оскільки її учасниками є різноманітні міжнародні бізнес-партнери, що потребує тривалого узгодження інтересів щодо участі, фінансування та реалізації. Доцільно враховувати тренди застосування інструментів «зеленого» будівництва, екологічних стандартів (ESG) та принципів модернізації сегментів фінансового менеджменту в будівництві для переходу від антикризової реструктуризації будівельної галузі до стратегії сталого відновлення за умов ДЕВ. Доступ до

пільгових кредитів банківських установ зазвичай залежить від екологічного профілю будівельного проєкту.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На основі проведеного дослідження аргументовано, що у теоретико-прикладному контексті фінансові повноваження в умовах ДЕВ сприяють розподілу відповідальності між центром і регіонами, посилюючи контроль на місцях за виконанням бюджетів і досягненням цілей, зберігаючи централізований моніторинг за фінансовими процесами. Це визначає дотримання принципів фінансової дисципліни, законів та правил, забезпечення ощадливості за витрачені кошти. НКЕВ санкціонує витрати згідно з пріоритетами уряду відновлення економіки та цілями об'єктивного бюджетування в межах делегованих повноважень і наявного бюджету, а також формує та моніторить проєкти, результати й показники фінансової ефективності.

Вимір «Present Bias» є перешкодою для розвитку майбутньо-орієнтованих публічних фінансів, оскільки схильність до політичних рішень, орієнтованих на сьогоднішні неінвестиційні витрати, призводить до систематичного недофінансування сегментів економіки, чиї доходи акумулюватимуться в майбутньому. Для забезпечення стійкості публічних фінансів та гарантування майбутньо-орієнтованих видатків необхідне впровадження зобов'язуючих інституційних механізмів: створення цільових інфраструктурних фондів з власними доходами (Earmarking) та запровадження мінімальних квот видатків для соціально вразливих сегментів, щоб захистити інвестиційні потоки від Present Bias; нарощування інституційної спроможності ТГ в управлінні боргом, що є необхідним для ефективного залучення зовнішнього фінансування; інституціоналізація прозорості через цифровізацію бюджетних процесів для боротьби з корупційними та бюрократичними перешкодами.

Доведено, що інтеграція кліматичних заходів у секторальне планування означає, що екологічні стандарти і вимоги перестають бути

лише деклараціями, а стають фінансовим виміром витрат і новою інвестиційною складовою екологічних пріоритетів відновлення економіки. Стратегія екологічної безпеки вимагає інтеграції кліматичних заходів у планування на всіх рівнях, що має стати мандатом на функціональну децентралізацію відповідальності. Це включає формування планів адаптації у критично важливих секторах: управління водними ресурсами, збереження біорізноманіття, лісове господарство, що не лише захищає довкілля та інфраструктуру, а й створює умови для нової конфігурації децентралізації економічної влади.

Перспективні напрями дослідження мають орієнтуватися на комплексний інституційний підхід, що охоплює адміністративну спроможність та дозволить перетворити децентралізацію на надійний інститут довгострокового економічного зростання. Подальші дослідження повинні зосередитися на емпіричній оцінці економічного мультиплікатора від проєктів ППП у сфері екологічної безпеки (поводження з відходами) на рівні ТГ, включаючи діагностування стійкості зелених фінансових інструментів та необхідності удосконалення науково-методичних підходів до фінансування заходів подолання військово-екологічних збитків.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування

Роботу виконано за відсутності фінансової підтримки.

Доступність даних

Дані, що підтверджують результати дослідження, наведено в додаткових матеріалах до статті.

Використання засобів штучного інтелекту

Під час підготовки цієї роботи автори не використовували інструменти штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global report revolutionizing health and safety: The role of AI and digitalization at work. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/2025-04/ILO_Safeday25_Report_r8%2B%282%29%20FULL%20%281%29.pdf.
2. UNICEF Policy on Environmental and Social Standards in Programming. URL: https://open.unicef.org/sites/transparency/files/2025-06/Policy%20on%20Environmental%20and%20Social%20Standards%20in%20Programming_public_0.pdf.
3. Environmental Outlook on the Triple Planetary Crisis: Stakes, Evolution and Policy Linkages. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/environmental-outlook-on-the-triple-planetary-crisis_13752c08/257ffbb6-en.pdf.
4. David Ardia, Keven Bluteau, Kris Boudt, Koen Inghelbrecht. Climate Change Concerns and the Performance of Green vs. Brown Stocks. *Home Management Science*. 2022. Vol. 69. No. 12. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2022.4636>.
5. Hany Fahmy. A stochastic model for predicting the response time of green vs brown stocks to climate change news risk. *Journal of Banking & Finance*. 2025. Vol. 178. 107507. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2025.107507>.
6. Mats Andersson, Patrick Boltong, Frederic Samama. Hedging. *Climate Risk*. URL: <file:///C:/Users/AdminP/Downloads/ssrn-2499628.pdf>.
7. Про публічно-приватне партнерство. Закон України № 4510-IX від 19.06.2025 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T254510?an=1>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління. *Відомості Верховної Ради*. 2024. № 13. ст. 66.
9. Уряд схвалив план виконання Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. URL: <https://mepr.gov.ua/uryad-shvalyv-plan-vykonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku/>.
10. Оцінка фінансової спроможності громад за підсумками I півріччя 2025 року. URL: <https://decentralization.ua/news/20052>.

REFERENCES

1. Global report revolutionizing health and safety: The role of AI and digitalization at work. Available at: https://www.ilo.org/sites/default/files/2025-04/ILO_Safeday25_Report_r8%2B%282%29%20FULL%20%281%29.pdf.
2. UNICEF Policy on Environmental and Social Standards in Programming. Available at: https://open.unicef.org/sites/transparency/files/2025-06/Policy%20on%20Environmental%20and%20Social%20Standards%20in%20Programming_public_0.pdf.
3. Environmental Outlook on the Triple Planetary Crisis: Stakes, Evolution and Policy Linkages. Available at: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/environmental-outlook-on-the-triple-planetary-crisis_13752c08/257ffbb6-en.pdf.
4. David, Ardia, Keven, Bluteau, Kris, Boudt, & Koen, Inghelbrecht (2022). Climate Change Concerns and the Performance of Green vs. Brown Stocks. *Home Management Science*, vol. 69, 12. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2022.4636>.
5. Hany, Fahmy (2025). A stochastic model for predicting the response time of green vs brown stocks to climate change news risk. *Journal of Banking & Finance*, vol. 178, 107507. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2025.107507>.
6. Mats, Andersson, Patrick, Boltong, Frederic, Samama. Hedging. *Climate Risk*. Available at: <file:///C:/Users/AdminP/Downloads/ssrn-2499628.pdf>.
7. Pro publichno-pryvatne partnerstvo [About public-private partnership]. *Zakon Ukrainy – Law of Ukraine*, № 4510-IX from 19.06.2025. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T254510?an=1> [in Ukrainian].

8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia korporatyvnoho upravlinnia [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Improvement of Corporate Governance]. Vidomosti Verkhovnoi Rady – Information from the Verkhovna Rada, 2024, vol. 13, Art. 66 [in Ukrainian].
9. Uriad skhvalyv plan vykonannia Stratehii ekolohichnoi bezpeky ta adaptatsii do zminy klimatu do 2030 roku [The government approved the implementation plan for the Strategy for Environmental Security and Adaptation to Climate Change until 2030]. Available at: <https://mepr.gov.ua/uryad-shvalyv-plan-vykonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku/> [in Ukrainian].
10. Otsinka finansovoi spromozhnosti hromad za pidsumkamy I pivrichchia 2025 roku [Assessment of the financial capacity of communities based on the results of the first half of 2025]. Available at: <https://decentralization.ua/news/20052> [in Ukrainian].

Lyudmyla Alekseyenko, D.Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Management and Administration Ivano-Frankivsk Education and Research Institute of Management, West Ukrainian National University, Ukraine

Liudmyla Artemenko, PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

Mykhailo Novitskyi, PhD student, West Ukrainian National University, Ukraine

Institutions of decentralization of economic power under conditions of forming a global environmental security space: financial implications

Abstract

The paper investigates the institutional mechanisms of decentralization of economic power (DEP) and their financial implications within the context of ensuring defense-economic resilience and forming a global environmental security space. It is substantiated that DEP constitutes a strategic institutional approach aimed at enhancing the resilience of infrastructure and the capacity of territorial communities to independently address local issues, thereby serving as a prerequisite for unlocking long-term green finance and securing support from international partners (IMF EFF, EU Ukraine Facility).

The purpose of the research is to define the priority institutions of decentralization of economic power and analyze their financial implications in the process of forming the global environmental security space, as well as to develop recommendations for activating institutional components to ensure the sustainability of future-oriented financial decentralization.

Research methods. The study employs an institutional approach to define the role of formal and informal institutions in shaping the incentive system for economic agents and public authorities; systemic analysis to examine the new configuration of economic power and the correlation between macroeconomic reforms and micro-level investment instruments; and quantitative-comparative analysis to assess the financial capacity of territorial communities and benchmark national institutional solutions against international experience (NATO standards).

The results. The study established that DEP in Ukraine operates under dual institutional transformation (war and Euro-integration). The formation of a new configuration of economic power, through the multiplicative effect of engaging public-private partnerships and modernizing corporate governance of state-owned companies, will promote the decentralization of investments into municipal ecological projects. The necessity of implementing highly binding mechanisms to counteract internal institutional risks is substantiated. Furthermore, financing environmental security through eco-modernization, EBRD GEFF instruments, and additional financial incentives will create a decentralized environmental effect.

Keywords: new configuration of economic power; financial decentralization; territorial communities; finance; public finance; financial risk management; insurance; government loan programs; banking institutions; project finance; construction enterprises; environmental standards.

Cite as: Alekseyenko, L., Artemenko, L., & Novitskyi, M. (2025). Institutions of decentralization of economic power under conditions of forming a global environmental security space: financial implications. *Economic analysis*, 35 (4), 82-91. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.082>